

Put ili prepreka

„Nije čovjek ispleo mrežu života, on je u njoj samo puka nit. Što god učini toj mreži, čini sebi.“

(citat iz pisma indijanskog poglavice Sietla, 1854.)

Slika zgažene kornjače na putu trajno se urezala u moje sjećanje. Kao da se odjednom preda mnoom otvorio nepregledni zanemareni svijet nedužnih bića koja svoje postojanje potvrde, nažalost, tek u trenutku kada prestane njihov život.

Pojavom čovjeka, vrste *Homo sapiens*, razumnog inteligentnog i sposobnog da osvoji i podredi prirodu svojim potrebama, započela je burna promjena izgleda Zemlje i funkcionisanja biosfere, a slike nedužnih bića koje gube život postale su češće.

Izgradnjom auto-puteva, građevina, obradivih površina, čovjek dovodi do fragmentacije staništa prirodnih ekosistema i mijenja biološku raznolikost. Sve ovo utiče na kretanje, ishranu, reprodukciju i opstanak vrsta naročito onih kojima je migracija dio životnog ciklusa.

Zbog ljudske nemarnosti, životinje su prinuđene da svakodnevno prelaze preko puteva koji su nekada bili njihova staništa. Na taj način strada mnogo nedužnih životinja poput ove kornjače. Kako naš put da ne bude njihova prepreka?

Da se ovo ne bi dešavalo, danas se prilikom izgradnje auto-puteva rade studije o uticaju na okolinu i na taj način se smanjuje njihov negativan uticaj. Jedna od mjera jeste izgradnja zelenih mostova, vijadukata, kanala i tunela. Oni bi trebalo da omoguće nesmetano i sigurno kretanje životinja unutar putnog pojasa, odnosno bezbjedno i neometano kretanje životinja iznad ili ispod saobraćajnice.

S obzirom na to da je njihova izgradnja izuzetno skupa, jasno je zbog čega ima malo, ili uopšte nema prelaza za životinje. Iako je Crna Gora donijela Pravilnik o mjerama zaštite i načinu održavanja prelaza za divlje životinje ("Sl. list Crne Gore", br. 80/10 od 31.12.2010), na osnovu člana 85 stav 4 Zakona o zaštiti prirode ("Službeni list CG", broj 51/08), on se do sada nije primjenjivao. Bilo je potrebno da prođe decenija od njegovog donošenja do njegove primjene. Tako će prilikom rekonstrukcije magistralnog puta Danilovgrad-Podgorica, divlje životinje iz Parka prirode „Rijeka Zeta“ dobiti prvi eko-prelaz u Crnoj Gori. U prilog izgradnji ovog prelaza govori podatak da na ovom putu strada oko 1000 jedinki godišnje i to jazavaca, ježeva, kuna, zmija, kornjača, žaba, kao i činjenica da se radi o zaštićenom području kojem pripada pet staništa od međunarodnog značaja koja su bogata brojnim biljnim i životinjskim vrstama.

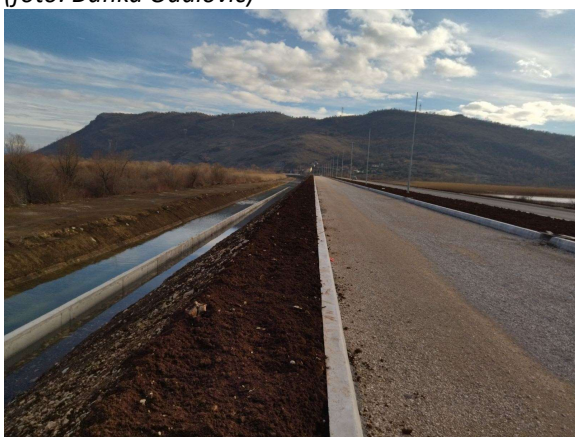
Trasa prelazi preko pet vodotokova i osjetljivih staništa, pri čemu su staništa u južnom dijelu trase bliže Podgorici sa krečnjačkim masivima brda Lužnica i brda Zelenika i močvarnim staništem između njih (uključujući i tok Mareze) od najvećeg ekološkog interesa. Na osnovu urađene Studije životne sredine i socijalnih aspekata (ESIA) predloženi projekat ne utiče na bilo koju lokaciju koja je predložena za Natura 2000 i Emerald područje. Međutim, trasa prolazi kroz rubove predložene ključne oblasti biodiverziteta (KBA) Zete, i predloženog zaštićenog područja „izvorišta Mareze sa Sitnicom i područjem Velje Brdo“.

Granice KBA-a i predloženog zaštićenih područja tek treba da budu uspostavljene, ali obije su prepoznate kao staništa za veći broj vrsta riba, beskičmenjaka, vodozemaca i gmizavaca.

Uopšteno, oblast projekta ima potencijal da podrži određeni broj značajnih vrsta, uključujući slijepe miševе i potencijalno vidru (*Lutra lutra*) i evropsku vidricu-kunu. Jedna ugrožena vrsta vodozemca (albanska vodena žaba *Pelophylax shqipericus*) i dvije ugrožene vrste ribe, mekousna pastrmka (*Salmo obtusirostris ssp zetensis* - ugrožena) i evropska jegulja (*Anguilla anguilla* kritično ugrožena) su evidentirane u oblasti područja projekta, od kojih je samo prva navedena vrsta nedavno zabilježena. U blizini su takođe zabilježene dvije vrste puževa (*Plagigeyeria zetaprotogona* (IUCN ugrožena) i *Saxurinator orthodoxus* (IUCN kritično ugrožena)), dok su bjelonogi rakovi (*Austropotamobius pallipes* ugroženi) zabilježeni u širem području.

*Pločasti propust sa otvorom za dodatnu svjetlost
(foto: Danka Odalović)*

*Parapetni zidovi ili usmjerivači
(foto: Anja Čabarkapa)*

*Jedan od većih propusta za životinje planiranih i za
propuštanje potoka
(foto: Anđela Vuković)*

Na osnovu svega navedenog i zahvaljujući inicijativi Crnogorskog društva ekologa iz Danilovgrada, na ovoj dionici puta je planirano da se urade eko-prelazi koji će da posluže kao koridor za kretanje životinja (najčešće vodozemaca, gmizavaca, sitnih glodara i raznih beskičmenjaka). Projektovano je da bude pet takvih prolaza na ovom magistralnom putu koji će omogućiti bezbjedan prelazak životinja na drugu stranu.

Naša sagovornica Svetlana Janjević, građ.inž. iz Uprave za saobraćaj i koordinatorka projekta nas je upoznala s tačnim lokacijama i opisom navedenih eko-prolaza. „Eko-prolazi se nalaze ispod magistrale, na lokaciji od Komana prema Lužnicama, i sadrže dodatni dio za propust svjetlosti. Pored propusta urađeni su i parapetni zidovi ili usmjerivači za životinje, visine 1,20 m, koji će da usmjeravaju životinje da uđu u propust ili izađu iz njega. Urađeni su na strani nasipa u svrhu da spriječe životinju da pređe magistralu i usmjeriće je da uđe u otvor propusta ispod magistrale. Širina propusta je 2,20m, a visine je 1m. Planirana su tri ovakva propusta i još dva većih dimenzija kao i 2,750 km parapetnih zidova sa ulazne i izlazne strane propusta“ kaže Janjević.

Od naše sagovornice saznali smo za još jednu novinu. Budući da je na ovoj lokaciji tokom ranijih godina zabilježen znatni procenat stradanja jedinki šumske kornjače *Testudo hermanni* prilikom prelaska trase puta, naša sagovornica nas je obavijestila da je „na prevoju Bandići, s obje strane bulevara, predviđeno postavljanje barijere u vidu guste zaštitne mreže pričvršćene stubovima od čeličnih cijevi, koje treba da spriječe kornjačama prelazak preko magistralnog puta.“

Iako će ova investicija koštati oko 500.000 eura, iz Uprave za saobraćaj obećavaju da će ovih prolaza biti gdje god bude bilo potrebe za njima.

Kada se to i desi, prestaće da me progoni ona fleka na putu, a svijet zanemarenih bića živjeće nesmetano u svom prostoru koji im svakodnevno urušavamo.